

Vjerski odgoj djece s cerebralnom paralizom

Čorić, Katarina

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Catholic Theology / Sveučilište u Splitu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:202:732267>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository of The Catholic Faculty of Theology
University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
PREDDIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSKEI STUDIJ

KATARINA ČORIĆ

VJERSKI ODGOJ DJECE
S CEREBRALNOM PARALIZOM

Završni rad

Split, 2020.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
PREDDIPLOMSKI TEOLOŠKO-KATEHETSKE STUDIJE

KATARINA ČORIĆ

VJERSKI ODGOJ DJECE S CEREBRALNOM PARALIZOM

ZAVRŠNI RAD

iz Religiozne pedagogije i katehetike

kod doc. dr. sc. Mihaela Provića

Split, 2020.

UVOD

Djeca oboljela od cerebralne paralize su posebna skupina djece s poteškoćama u razvoju. Njihov je život otežan na više razina stoga su potrebna velike pomoći i razumijevanja okoline. Promatrajući djecu s cerebralnom paralizom uviđamo posebnu radost života koju dijele oko sebe unatoč svom teškom stanju. Gospodin ljubi malene, i ljubeći njih mi pokazujemo ljubav prema Njemu.

Pojam cerebralne paralize prvi se put u literaturi spominje polovicom devetnaestog stoljeća, a brojni su faktori još i danas neobjašnjeni. Definicije o cerebralnoj paralizi mijenjale su se i nadopunjavale usporedno s razvojem medicine i novim otkrićima. Kvaliteta djeteta s cerebralnom paralizom ovisi od pristupa proizvodima, informacijama i podršci. Pristup proizvodima znači da je djetetu s cerebralnom paralizom dostupno pomagalo koje olakšava svakodnevni život osobama s cerebralnom paralizom i njihovoj obitelji, npr. električna kolica, posebni kompjuteri, pribor za jelo i druge stvari. Pristup informaciji odnosi se na roditelje gdje mogu dobiti savjet o brizi djeteta s teškoćama djeteta i gdje osoba s cerebralnom paralizom može saznati sve o svojim pravima. Pristup podršci uključuje formiranje mreže podrške u zajednici u koje se učlanjuju organizacije, roditelji i osobe s cerebralnom paralizom, kako bi dijelile iskustva i savjete. Obrazovanje je jedan od najvažnijih atributa svake osobe i jedan je od tipično najvažnijih preduvjeta za ispunjen i produktivan život u okviru modernog društva. Samim time, pristup obrazovanju osobama s cerebralnom paralizom i disabilitetima generalno predstavljaju vrlo važno i deliktno pitanje današnjeg društva. Međutim djeci s cerebralnom paralizom nije dovoljan samo pristup, već i podrška tokom učenja i svladavanje zadatka.

Zbog svojih motoričkih ograničenja, limitacije u vezi sa sposobnostima komunikacije i slično, osobe s cerebralnom paralizom zahtijevaju dobro obučene personalne asistente i nastavnike. Oni trebaju biti prijemčivi na individualne specifičnosti učenika s cerebralnom paralizom i posjedovati znanje o tome kako da kontekst i modalitet rada prilagode, onoliko koliko je to realistično moguće, kako bi učenicima pomogli da postižu najbolje rezultate koje realistično mogu. Obrazovni izazovi ne vežu se samo za formalno školsko obrazovanje, već i za neformalnu edukaciju nakon toga, a obuhvaćaju aspekte poput specijaliziranih treninga, olakšanog pristupa internetu i slično.

U ovom radu ću se fokusirati na vjerski odgoj djece s cerebralnom paralizom. Poticaj za pisanje ovog rada mi je bio posjet udruzi Srce, a u njemu ću prikazati dva dokumenta koja govore o obrazovanju djece s cerebralnom paralizom. Rad će biti podijeljen u tri dijela.

U prvom dijelu govorit ću o fenomenu cerebralne paralize, kada je pojam cerebralne paralize ušao u literaturu, koliko je pojam cerebralne paralize prisutan u medicini. Osim definicije cerebralne paralize govorit ću kolika je učestalost cerebralne paralize, koji su uzroci cerebralne paralize i koji su faktori uzroci cerebralne paralize. Teme koje će se još spominjati u prvom dijelu rada su: simptomi cerebralne paralize, vrste cerebralne paralize te dijagnoza i liječenje cerebralne paralize.

U drugom dijelu svog rada osvrnut ću se o ustanovama koje se bave osobama s cerebralnom paralizom, to jest predstaviti ću rad udruga koje se bave osobama s cerebralnom paralizom. Govor o udrugama ću podijeliti u tri dijela. Prvi dio bit će posvećen udrugama općenito. U drugom dijelu ću pisati o udruzi Srce i modelu njihova rada. Treći dio će biti posvećen bit udrugama u svijetu, a najpoznatija je udruga WORD CEREBRAL PALSY DAY.

U trećem djelu svog rada ću govoriti o vjerskom odgoju djece s cerebralnom paralizom. Nastojat ću objasniti pojam inkluzije te njezinu aplikaciju u vjerskom odgoju djece s cerebralnom paralizom. U trećem djelu ću prikazati dva dokumenta: *Kurikulum Katoličkog Vjeronauka* i *Škola za život* te prikazati njihove smjernice i mogućnosti rada sa djecom s posebnim potrebama u školskom odgojno-obrazovnom sustave Republike Hrvatske.

1. DEFINICIJA CEREBRALNE PARALIZE

Cerebralna paraliza je „*neurološki razvojni problem motoričke kontrole položaja i pokreta tijela, često udružen s drugim poteškoćama kao što su epilepsija, ali i poteškoće u razvoju, govoru, učenju te s problemima sluha i vida.*“¹

Pojam 'cerebralna' se odnosi na mozak, a pojam 'paraliza' se veže na poremećaj pokreta i položaja.² Cerebralna paraliza očituje se lošom kontrolom mišića, ukočenošću (spazmom), paralizom i drugim neurološkim manjkavostima i zato je najčešći uzrok neuromotornih odstupanja u dječjoj dobi.³

Cerebralna paraliza „*prvi je put ušla u medicinsku literaturu još 1862. g. pod imenom Morbus Little kada je engleski ortoped W. J. Little opisao 63 djece s posebnim poremećajima kretanja smatrajući ih posljedicom oštećenja mozga tijekom patološke trudnoće*“.⁴

Fenomen cerebralne paralize u medicini je poznat 150. godina njegova definicija i dijagnoza još su uvijek predmet mnogih diskusija. Predlaže se i novi naziv – „*središnji motorni deficit*“, vjerujući da je to razumljiviji termin. Zbog razvoja biomedicine i povećavanja spoznaja na tom području konstantno se događa promjena pristupu cerebralnoj paralizi. U definiranju se i dalje naglašava motoričko oštećenje, ali se npr. 2005. godine u definiciju uvode dva nova aspekta – isticanje funkcionalnog statusa osobe te se uzimaju u obzir i drugi poremećaji koji često prate kliničku sliku cerebralne paralize.⁵

1.1. Znanstveni prikaz fenomena

1.1.1. Učestalost cerebralne paralize

Učestalost je jedan kongenitalnih problema. „*U cijelom svijetu cerebralna paraliza zahvaća oko 2-3,5 %o živorođene novorođenčadi, a otprilike 650 000 obitelji u Europi ima dijete s cerebralnom paralizom.*“⁶ U posljednjih 20 godina, što zbog poboljšanja vođenja dokumentacije, što zbog napretka medicinske znanosti u polju

¹ Usp. <http://www.msd-prirucnici.placebo.hr/msd-za-pacijente/zdravlje-djece/cerebralna-paraliza> (2. 7. 2020.)

² Usp. <http://www.hsucdp.hr/cerebralna-paraliza/> (2. 7. 2020.)

³ Usp. Ana Katušić, Cerebralna paraliza: redefiniranje i rekvalifikacija, u: *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 1, (2012.) 48, str. 117.

⁴ <http://www.cdp-ri.hr/cerebralna-paraliza.html> (2. 7. 2020.)

⁵ Usp. *Isto*, str.119.

⁶ Usp. *Isto*, str.117.

dijagnostike, postoji porast incidencije i prevalencije cerebralne paralize. U Hrvatskoj situacija prati svjetski trend.

1.1.2. Uzroci cerebralne paralize

Uzrok cerebralne paralize mogu biti različite vrste oštećenja, no glavni je uzrok i danas, u većini slučajeva, nepoznat. „*Porođajne ozljede i nedostatak kisika prije, za vrijeme i neposredno poslije poroda uzroci su cerebralne paralize u 10% do 15% svih slučajeva.*“⁷ Nezrela su djeca osobito sklona cerebralnoj paralizi, djelomično zato što su krvne žile njihovog mozga loše razvijene i lako prokrvare ili nisu u stanju dopremiti dostatnu količinu kisika u mozak. Visoka razina bilirubina, tj. žutica obično u novorođenčeta, ako se ne liječi na vrijeme, može dovesti do moždanih oštećenja koja pak dovode do cerebralne paralize. Također i teške bolesti za prve godine života kao što su meningitis, sepsa, trauma i jaka dehidracija mogu dovesti do oštećenja mozga i cerebralne paralize. Unatoč tome, medicinska znanost istraživanjima ne može doći do konačnog zaključka što to dovodi upravo do cerebralne paralize kod djece i novorođenčadi.

Stanley je 2000. godine predložio uzroke i rizične faktore nastanka Cerebralne Paralize.⁸ Uzroci cerebralne paralize dijele se na prenatalne (od začeća do poroda), perinatalne (kratko vrijeme iza poroda i jedan tjedan poslije poroda) i postnatalne (poslije prvog tjedna iza poroda).

Danas je određen znatan broj etioloških čimbenika nastanka cerebralne paralize. Navodi se TORCH grupa infekcija (Toxoplasma gondii, rubella, herpes i cytomegalovirus) koja prenesena s majke na dijete u prva dva tromjesečja trudnoće može uzrokovati nastanak urođenih malformacija mozga, a u zadnjem tromjesečju trudnoće uzrokuje nastanak moždanog oštećenja. Jedan od uzroka cerebralne paralize može biti uzimanje alkoholnog pića tijekom trudnoće koji dovodi do oštećenja mozga, a pušenje je prepoznato kao faktor u nastanku niske porođajne težine. Jedan od uzroka cerebralne paralize može biti i rijetka obiteljska cerebralna paraliza, čija je učestalost 1.5% slučajeva u cerebralne paralize, a prenosi se autosomno recesivno. Prijevremeno rođena djeca imaju 30% veći rizik za nastanak cerebralne paralize u odnosu na djecu

⁷ Usp. <http://www.msd-prirucnici.placebo.hr/msd-za-pacijente/zdravlje-djece/cerebralna-paraliza> (2. 7. 2020.).

⁸ Usp. Marija Knežić „Zdravstvena njega osoba s cerebralnom paralizom, u: *Sestrinski glasnik*, 3 (2015.) 20, str. 250-253.

rođenu u fiziološkom terminu. Uzrok cerebralne paralize može biti intrauterina infekcija, a intrauterini zastoj rasta stanje je kada se rodi dijete premalene tjelesne težine u odnosu na dob. Nadalje, nedostatak kisika tijekom porođaja može uzrokovati cerebralnu paralizu. Bitno je navesti etiološke čimbenike koje mogu uzrokovati cerebralnu paralizu: otežan porod, ispadanje pupkovine, gutanje mekonijске plodne vode, porođajna trauma, porođaj zatkom itd. Multiple trudnoće također su rizičan čimbenik za nastanak cerebralne paralize zbog povećanog rizika prijevremenog poroda i niske porođajne težine djeteta. Mogući postnatalni uzroci nastanka cerebralne paralize su poremećaji zgrušavanja krvi, prenatalna metabolička stanja, infekcija i ozljeda glave.

Postoji niz konkretnih faktora i uzroka cerebralne paralize, a bitno je naglasiti da je to područje još uvijek teško objašnjivo i da se često ne može objasniti što je dovelo do bolesti. Procijenjeno je da se u 20-50% slučajeva ne može sa sigurnošću utvrditi uzrok nastanka.⁹

1.1.3. Simptomi cerebralne paralize

Simptomi cerebralne paralize variraju od jedva primjetljive nezgrapnosti do teške mišićne ukočenosti (spazma) koja dovodi do iskrivljenja ekstremiteta, ruku i nogu, a veže dijete za invalidska kolica.¹⁰

Simptomi i znakovi koji upućuju na Cerebralnu paralizu su:

1. Otežano sisanje, disanje i gutanje što upućuje na leziju mozga,
2. Slaba kontrola glave nakon tri mjeseca starosti,
3. Nemogućnost dizanja glave u dobi do šest mjeseci,
4. Nesposobnost sjedenja bez potpore u dobi do osam mjeseci,
5. Prekomjerna napetost ili mlohavost mišića,
6. Upotreba samo jedne strane tijela,
7. Tremor ili neželjeni iznenadni pokret,
8. Poteškoća hranjenja,
9. Teškoća kod fine motorike i preciznih pokreta (npr .pisanja),
10. Jaka iritabilnost,

⁹ Usp. Vlatka Mejaški Bošnjak – Ivana Đaković, Europska klasifikacija cerebralne paralize, Paediatrica Croatica, u: *Hrvatski pedijatrijski časopis*, 1 (2013.) 57, str. 93-97.

¹⁰ Usp. <http://www.hsucdp.hr/cerebralna-paraliza/> (3.7.2020.).

11. Odsutnost smjeha.¹¹

1.1.4. Vrste cerebralne paralize

Postoje četiri osnovna tipa cerebralne paralize: 1. Spazam – kod kojeg su mišići ukočeni i slabi, razvija se u oko 70% djece s cerebralnom paralizom; 2. Koreoatetoz – kod koje se mišići polako spontano pokreću, bez normalne kontrole, a razvija se u oko 20% sve djece s cerebralnom paralizom; 3. Ataksija – kod koje je koordinacija loša, a pokreti popraćeni drhtanjem. Javlja se u oko 10% djece oboljele od cerebralne paralize; 4. Miješana – istodobno su prisutna dva od gore spomenutih tipova, i to najčešće kombinacija spazma i koreoatetoz. Ovaj oblik je najučestaliji i razvija se u mnoge djece.

Cerebralna paraliza može biti spastična, ekstrapiramidna ili miješana.

Spastična cerebralna paraliza: (ujedno i najčešći oblik) uzrokuje krutost ili potpunu mlohavost parnih mišića u isto vrijeme, umjesto naizmjenice kako je to kod zdravih ljudi te to onemogućava kretanje. Spastična hemiplegija se pojavljuje kada je zahvaćena samo jedna strana tijela. Spastična diplegija se pojavljuje kada je spasticitet jače izražen kod donjih udova, a znatno manje kod gornjih. Spastična kvadriplegija se pojavljuje kada je spasticitet izrazito jako izražen kod svih udova i obično je ovaj oblik cerebralne paralize popraćen mentalnom retardacijom, epilepsijom i mikrocefalijom (djetetova glava je neproporcionalno malena naspram tijela). I znatno rjeđe: Spastična paraplegija se pojavljuje kada je su zahvaćeni samo donji udovi. Spastična monoplegija se pojavljuje kada je zahvaćen samo jedan ud. Spastična triplegija se pojavljuje kada su zahvaćena tri uda.¹²

Ekstrapiramidna (ili miješana) cerebralna paraliza: obično je posljedica oštećenja motoričkog sustava te se prepoznaje po nekontroliranim kretnjama. Još neki od simptoma su: poremećaj ravnoteže, neuobičajen tonus mišića (obično su mišići vrlo napeti, dok se kod vrlo malene djece pojavljuje pretjerana mlohavost mišića), prirođena cerebralna ataksija (degenerativne promjene malog mozga i produljene moždine), poremećaj ravnoteže uz nekontrolirane kretanje.¹³

¹¹ Usp. *Isto*, str. 117-126.

¹² Usp. Ivan Malčić-Ružica Ilić, *Pedijatrija sa zdravstvenom njegom djeteta*, Školska knjiga, Zagreb, 2008. str. 102.-103.

¹³ Usp. *Isto*.

Zajedničko svim oblicima cerebralne paralize je prisutnost govornih poteškoća jer kod oboljele osobe ne postoji potpuna kontrola mišića koji su odgovorni za govor. Većina djece s cerebralnom paralizom ima i druge poteškoće, npr. granično normalnu inteligenciju, a neki imaju i tešku mentalnu retardaciju. Međutim, to nije pravilo jer oko 40% djece s cerebralnom paralizom ima normalnu inteligenciju ili inteligenciju blizu normalnoj. Oko 25% djece oboljele od cerebralne paralize, najčešće ona sa spastičnim tipom, ima konvulzije (epilepsija).¹⁴

1.1.5. Dijagnoza cerebralne paralize

Cerebralna se paraliza obično ne može dijagnosticirati tijekom rane dojenačke dobi. Kada se uoče prvi problemi s mišićima, kao što su usporeni razvoj, slabost, ukočenost ili manjak koordinacije, liječnik pokušava pratiti dijete kako bi odredio pripadaju li simptomi cerebralnoj paralizi ili nekoj bolesti koja polako napreduje, ali se može liječiti. Ponekad se specifični tip cerebralne paralize ne može razlikovati prije navršenih 18 mjeseci djetetovog života. Ne postoje laboratorijske pretrage za otkrivanje ovog oboljenja. Sumnju je moguće potvrditi ispitivanjem električne aktivnosti mišića, biopsijom mišića i kompjutoriziranom tomografiju (CT) ili nuklearnom magnetskom rezonancijom (MR) mozga.¹⁵

1.1.6. Liječenje cerebralne paralize

Obzirom da se cerebralna paraliza ne smatra bolešću nego oštećenjem, nažalost ne može se izliječiti. Uz pravilnu terapiju i lijekove koji u težim slučajevima smanjuju bolove i olakšavaju disanje moguće je ostvariti napredak. Pod napretkom se smatra iskorištavanje svih djetetovih potencijala, ukoliko se s terapijom krene dovoljno rano. Ako su oštećenja blaga dijete će normalno moći ići u vrtić i školu. Ukoliko su oštećenja nešto jača, možda će djetetu biti potrebna pomoć osobnog asistenta.

S liječnicima se potrebno savjetovati oko igrački primjerenih za oboljelo dijete. Također, oko tog koji je najbolji položaj za spavanje i držanje djeteta te koje su vježbe primjerene kako bi se stupanj hendikepiranosti smanjio na najmanju moguću razinu,

¹⁴ Usp. <https://www.hsucdp.hr/cerebralna-paraliza/> (4. 7. 2020.).

¹⁵ Usp. Marija Knežić, Zdravstvena njega osoba s cerebralnom paralizom, u: *Sestrinski glasnik*, 3 (2015.) 20, str. 250-253.

ali i kako maksimalno iskoristiti postojeće djetetove motoričke mogućnosti te kako ga potaknuti da koristi sva svoja čula i time ih razvija.

Fizioterapija i radna rehabilitacija koriste se za poboljšanje oštećene motorike, a poseban fokus stavlja se na hodanje, stajanje, fleksibilnost, ravnotežu i držanje tijela. Također važno je razviti vještine aktivnosti svakodnevnog života (umivanje, češljanje, hranjenje, odlazak na toalet i druge).

Riječ je o neizlječivoj bolesti pa je potrebno raditi na povećanju djetetovih funkcionalnih vještina. Tu od velike koristi mogu biti: edukacija, fizikalna terapija, radna terapija, ortopedska pomagala, ortopedska kirurgija, govorne vježbe, medikamentozna terapija (npr. uzimanje antikonvulziva za sprječavanje epileptičkih napadaja) itd.

Većina djece s cerebralnom paralizom raste normalno i pohađa normalnu školu i druge odgojno-obrazovne institucije, ako nemaju težih intelektualnih i psihičkih poteškoća.

1.1.7. Prirodne metode samopomoći kod cerebralne paralize

Postoje prirodni načini koji mogu olakšati cerebralnu paralizu i unaprijediti kvalitetu života:

1. kombinacija topline (npr. termofora) i leda – primjena na mišiće smanjuje bolne spastične pokrete, ima kratkotrajni učinak, ali dobro ju je uključiti uz ostale tehnike ublažavanja boli;
2. slana kupka – smanjuje upalu i reducira stres, sprječava konvulzije, posebno se preporučuje Epsomova mješavina prirodnog magnezija i sulfata;
3. biljka Echinacea – smanjuje bol i smiruje spastične kretnje.¹⁶

¹⁶ Usp. <https://www.krenizdravo.hr/zdravlje/bolesti-zdravlje/cerebralna-paraliza-uzroci-simptomi-i-lijecenje> (4.7.2020.).

2. UDRUGE KOJE SE SKRBE O OSOBAMA S CEREBRALNOM PARALIZOM

Udruga je mjesto okupljanja osoba s posebnim potrebama, njihovih skrbnika, volontera i stručnih suradnika okupljenih oko istog cilja: pomoći integraciji u društvo te pružiti svu potrebnu pravnu i ljudsku podršku onim članovima našeg društva koji se susreću s plemenitim izazovom života s posebnim potrebama.¹⁷

Neki općeniti ciljevi djelovanja neke udruge su održavanje suradnje s roditeljima djece s posebnim potrebama i razvoj volonterstva. Kod slučaja s poremećajem pažnje bitno je da roditelji budu upoznati s poteškoćom. Suradnja s državnim, županijskim i gradskim institucijama i stručnim suradnicima koji podupiru neke udruge i djelokrug njihova rada također je važna. Ključno je i informiranje javnosti o problemima i potrebama djece i osoba s posebnim potrebama, a imperativ je i poboljšanje kvalitete života djece i osoba s posebnim potrebama. Udruge organiziraju programe za djecu s posebnim potrebama, a važna im je inkluzija djece i osoba s posebnim potrebama u društveni život zajednice.

2.1. Udruga Srce

„Udruge su organizirane kao nestranačke, nevladine i neprofitne organizacije dobrovoljno udruženih osoba. jedne udruge rade za opće dobro, a druge isključivo rade u korist svojih članova.“¹⁸

U Splitu je prije 25. godina osnovana udruga Srce čiji je primarni cilj pomoći oboljelima da se što kvalitetnije razvijaju u sklopu društva. Budući da je većina ljudi s poteškoćama u razvoju, ne samo osoba sa cerebralnom paralizom, izolirana te u socijalnom pogledu gotovo da živi na marginama društva, važno je educirati okolinu. Upravo na buđenju i promociji empatije u društvu rade brojne udruge, baš poput ove.¹⁹

Na splitskom području ovo je jedina udruga osoba sa cerebralnom paralizom koja djeluje već nekoliko godina. Prateći modernizaciju, i na internetu imaju svoju

¹⁷ Usp. Kladija Klanjčić, Udruga roditelja djece i osoba s teškoćama u razvoju, na: *In portal – news portal za osobe s invaliditetom*, <https://www.in-portal.hr/in-portal-news/in-posao/10542/natjecaj-udruga-roditelja-djece-i-osoba-s-teskocama-u-razvoju-iz-pozege-trazi-rehabilitatora> (4. 7. 2020.).

¹⁸ Usp. Miroslav Pospiš, *Cerebralna paraliza i teškoće u učenju*, HSUCDP, Zagreb, 2005., str. 53

¹⁹ <https://srce-cp-split.hr/category/novosti/> (5. 9. 2020.).

stranicu na kojoj se mogu pronaći sve važne informacije. Osim toga, bitno je naglasiti da je pristup udruzi jednostavan, bilo preko elektroničke pošte, bilo osobno.²⁰

Osoblje zaduženo za kontinuirani rad udruge stručno je osposobljeno, što je glavni preduvjet rada s osobama oboljelima od cerebralne paralize. Bitno je i aktivno sudjelovanje te interakcija s drugim udrugama kako bi se promovirala svijest o potrebi pomoći osobama s poteškoćama u razvoju, kao i kontinuirano stručno osposobljavanje kojima se postiže bolja radna produktivnost i osobni angažman i rast.²¹

2.2. Model rada udruge Srce

Obrazovni proces uključuje i odgojnu dimenziju, a kao takav ne odvija se samo u školama, sveučilištima i sličnim stručnim ustanovama, već i u prijateljskom okruženju, bilo u vrtiću, bilo u udruzi čiji je rad posvećenj određenoj skupini osoba. Ako je odgojno-obrazovni proces sustavno organizirana zajednička aktivnost nastavnika i učenika u svrhu ostvarenja zadataka odgoja i obrazovanja, onda isto vrijedi i za model rada koji provodi udruga Srce.²²

Imajući na umu čl. 21. Ustava RH, prema kojem *svako ljudsko biće ima pravo na život*, te čl. 22. koji kaže da je *čovjekova sloboda i osobnost nepovrediva*, udruga brine da se šticećenici osjećaju dobro u svojoj koži, potičući ih na razvijanje vlastitih vještina i sposobnosti. Važan je i čl. 34. stavak 3. Ustava RH prema kojem *„svako tjelesno i duševno oštećeno i socijalno zapušteno dijete ima pravo na osobitu njegu, obrazovanje i skrb“*.²³

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi *„Dijete s teškoćama u razvoju je dijete koje zbog tjelesnih, senzoričkih, komunikacijskih ili intelektualnih teškoća treba dodatnu potporu za učenje i razvoj kako bi ostvarilo najbolji mogući razvojni ishod i socijalnu uključenost“*.²⁴

Stoga cilj odgojno-obrazovnog procesa je *„stjecanje znanja, vještina i navika, te stavova i sustava vrednota u raznim područjima čovjekova života i djelovanja“*.²⁵

Rad udruge Srce se temelji na sociocentričkom pristupu osobama oboljelim od cerebralne paralize. Taj rad obuhvaća i edukaciju njihovih roditelja, skrbnika, te onih

²⁰ Usp. Isto.

²¹ Usp. Isto.

²² Usp. <https://srce-cp-split.hr/category/novosti/> (5. 9. 2020.).

²³ Usp. <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske> (28.9.2020.).

²⁴ Usp. Miroslav Pospiš, *Cerebralna paraliza i teškoće u učenju*, HSUCDP, Zagreb, 2005., str. 15.

²⁵ Usp. Ladislav Bognar - Milan Matijević, *Didaktika*, Školska knjiga, Zagreb, 1993., str. 168.

koji žele pomoći u procesu rasta i razvoja osoba. Tako se dolazi do važnog faktora u radu udruge, a to su volonteri. Kako to naglašavaju na svojoj internetskoj stranici i u svojim člancima, „*volonteri nisu samo ljudi koji ne znaju što će sa svojim vremenom. Volonteri su vješte, pametne, vrijedne, građanski orijentirane osobe spremne donirati svoje vrijeme jer im je stalo do ideje koju organizacija predstavlja. Oni su veza sa zajednicom.*“²⁶

Model rada udruge Srce sastoji se od nekoliko faktora koje možemo podijeliti na 3 skupine:

1. Rad s osobama oboljelim od Cerebralne Paralize;
2. Educiranje roditelja i skrbnika; te
3. Pružanje psihološke i fizičke pomoći.²⁷

Sistem rada svakodnevno poboljšavaju i usavršavaju stručni djelatnici udruge – pedagozi, psiholozi, logopedi, a savjeti su dobrodošli i od nastavnika-volontera te samih volontera. Kako ne bi došlo do zasićenja i monotonije jednim načinom rada i pristupa radu, različiti voditelji, radionice i tipovi druženja se izmjenjuju svakog mjeseca. Budući da je primarni naglasak u radu udruge aktivno uključivanje osoba oboljelih od cerebralne paralize u život zajednice kontinuirano se radi na ostvarivanju što produktivnije inkluzije. Ciljevi takvog modela rada su stjecanje znanja i vještina, razvoj sposobnosti (u to su uključeni talenti i osobni interesi pojedinca), razvoj socijalnih sposobnosti komunikacije i rada, kako u grupi tako i pojedinačno. Iznimno je važno, osim empatije, pokazati i određeno stručno znanje. O tome brinu djelatnici udruge redovito organizirajući razne radionice u svrhu educiranja roditelja i skrbnika i pomoći oboljelima. Neke od takvih su razne kreativne i likovne radionice za roditelje na kojima se izrađuju predmeti, posebno za blagdane. Nastoji se, kroz takve radionice, uključiti roditelje i dodatno ih približiti i zblížiti s djecom. To ne samo da doprinosi njihovom odnosu s osobama oboljelima od cerebralne paralize, već obogaćuje i njihov život u duhovnom pogledu. Čovjek humanitarnim, kreativnim radom raste i radi i na sebi. Za vrijeme tih radionica i njihova djeca imaju svoje, družeći se pritom s voditeljima i volonterima čime se poboljšavaju njihove socijalne vještine, motoričke sposobnosti kao što je primjerice radionica „Ples kao terapija“. Atmosfera u takvim

²⁶ Usp. <https://srce-cp-split.hr/category/novosti/> (5.9.2020).

²⁷ Usp. *Isto*.

okruženjima je nezamislivo topla, ugodna i obogaćujuća na način koji se mora osobno doživjeti i osjetiti.²⁸

Pored radionica, Udruga organizira i neobavezna druženja te proslave rođendana.²⁹

Oboljele osobe također zaslužuju takve događaje na kojima će se slaviti i njihovo postojanje, što je važan stav u radu udruge. Na takvim druženjima imaju priliku razvijati socijalne vještine u većem okruženju te stjecati nove sposobnosti komunikacije i interakcije s drugim ljudima. Takvu vrstu druženja kao i cjelokupni stav i rad Udruge karakterizira otvorenost i poziv na rast i međusobno bogaćenje. Dobar primjer kreativnog i aktivnog uključivanja osoba s poremećajem i njihovog uspjeha su mjuzikl u kojem su sami štićenici i pjevali na otvaranju Omiš Guitar Festa 2013. godine, zatim koncert u Domu HV-a u Lori, te brojne druge priredbe i druženja kojima se javnost mogla bolje upoznati s radom i djelovanjem udruge i njenih štićenika. Udruga je poznata i po predstavi „Srce na sceni“ u suradnji s glumcem Slavkom Sobinom. Isto tako udruga je imala mjuzikl „Ća smo na ovom svitu“. Osim radionica, postoje i dodatni seminari za edukaciju roditelja i skrbnika o poremećaju cerebralne paralize. Upoznavanjem sa simptomima te liječenjem cerebralne paralize, olakšava se briga i skrb roditelja za djecu s cerebralnom paralizom.³⁰

Akcijama koje se provode prigodom važnijih blagdana poput Božića i Uskrsa te raznih dana obilježavanja bolesti i poremećaja u razvoju doprinosi se njihovoj aktivnoj uključenosti u društvo te se pruža novčana potpora njihovom radu i radu stručnih službi. Tim putem dobivaju i osjećaj važnosti vlastitog postojanja kao dijela društvene zajednice, kako na lokalnom tako i na nacionalnom planu.³¹

Neizostavna je stavka i educiranje ljudi o pojavi i simptomima cerebralne paralize te pristupu osobi s poremećajem. Osobiti se naglasak stavlja na kreativni pristup radu u svakom od navedenih čimbenika. Poticanjem osoba na rad i suradnju omogućuje im se skroz novi vid društvenog djelovanja i života uopće. Budući da uvelike ovise o pomoći drugih ljudi, u te su aktivnosti uključeni i volonteri kao važan faktor potpore i pomoći. Osim fizičke, bitan je i kreativni rad udruge koji obuhvaća razne aktivnosti kojima se osobe s cerebralnom paralizom uključuju u svakodnevni

²⁸ Usp. Isto.

²⁹ Usp. Isto.

³⁰ Usp. Isto.

³¹ Usp. Isto.

život. Time se ujedno promiče svijest o potrebi pomoći i skrbi koju takve osobe, ne svojevrijedno, zahtijevaju.³²

2.3. Udruge u svijetu

„World Cerebral Palsy Day“ je svjetska organizacija djece oboljele od cerebralne paralize. U prvom planu bore se za njihova građanska i ljudska prava jer nažalost, prema njihovim statistikama oboljeli od cerebralne paralize zaostaju za „većinom“.

Dalje, oni tvrde da: „*Cerebralna paraliza nije samo svakodnevna stvarnost, već ima utjecaj na život ljudi - ne samo u životima oboljelih od cerebralne paralize već i među obiteljima i skrbnicima*“.³³

Njihov rad s oboljelom djecom uključuje čaše bez prolijevanja, mogućnost kucanja na računalo pomoću skenera za oči ili električnih invalidskih kolica – koja mogu imati snažan učinak na kvalitetu života članova promatrane zajednice.

Na primjer, posljednje natjecanje u Svjetskom danu cerebralne ilustriralo je potrebu za sigurnijim životnim okruženjem, sugerirajući mogućnost 'kuće spužva'. Ali potrebe većine članova ove zajednice mnogo su opsežnije i temeljitije. Na ovom mjestu možemo se zapitati što, na primjer, treba učiniti kada oboljela osoba živi u zemlji u kojoj pelene za odrasle jednostavno nisu dostupne.³⁴

³² Usp. *Isto*.

³³ Usp. Johanna Garvin, Quality of life, na: *World Cerebral Palsy Day*, <https://worldcpday.org/our-campaign/quality-of-life/> (6.7. 2020.).

³⁴ Veronica Schiariti: Medical / Therapy, *World Cerebral Palsy Day*, <https://worldcpday.org/our-campaign/medical-therapeutic/> (6.7.2020.).

3. VJERSKI ODGOJ DJECE S CEREBRALNOM PARALIZOM

Vjerski odgoj je skup promjena koje se događaju u sferi mišljenja i vjerovanja osobe, s ciljem izazivanja posebnog ponašanja i djelovanja u skladu s propisima i normama vjere. Kao rezultat takvoga odgoja, moral, običaji, navike, ponašanja individualni i kolektivni međuljudski odnosi poprimaju, vjerski i religiozni oblik, a vjera djeluje kao prevladajući faktor koji determinira različite aspekte i dimenzije ljudskog života. Ustvari glavni posao vjere jest upravo definiranje normi za različite ljudske odnose na ovom svijetu, a vjerski odgoj jest stvaranje pretpostavki za takav utjecaj vjere i vjerskih propisa na međuljudske odnose. Za svakog čovjeka karakteristična su tri odnosa: odnos prema sebi, prema svome Gospodaru i Stvoritelju i prema cijelome Univerzumu.³⁵

Vjeroučitelj ima jako važnu ulogu u učionici u kojoj se nalazi oboljelo dijete. Najviše može doprijeti do njegove dubine i utjecati na njegov rast i razvoj. Vrlo je važno naglašavati jednakost među djecom, odnosno učiti ostalu djecu međusobnom prihvaćanju te shvaćanju prave vrijednost ljudske osobe. Usmjeriti dječje poglede na Oca koji ih sve jednako ljudi i prima u svoj zagrljaj. Vjeroučitelj je jedna u nizu osoba, od roditelja, skrbnika preko tete u vrtiću koja se na intenzivniji način toj djeci mogu posvetiti i mamiti im osmijeh na lice.

Biti vjeroučitelj znači imati mogućnost i povlasticu poučavati o Božjoj ljubavi. Neka to poučavanje bude kroz prihvaćanje onih koji su, ne svojom krivnjom, drugačiji. Djeca o kojoj ovdje pišem nisu „zločesta, pokvarena, bezobrazna, neodgojena...“. Nasuprot tome, prečesto su neprihvaćena, nevoljena i nesretna. Mogu si pomoći samo uz našu pomoć. Kroz vašu ljubav naučit će o Božjoj ljubavi, a to je najvažnije što moraju naučiti.³⁶

Mitovi i predrasude vezani za ignoranciju teškoća u učenju i razvojnih teškoća su bezgranični. Ono što je važno je suradnja s ciljem prevladavanja stigmi vezanih uz te teškoće. Vaš najvažniji posao je da budete djetetov odvjetnik kako bi dobilo svu pomoć koja mu je potrebna. Važno je da gledate “izvan kutije” i da budete kreativni u traženju pomoći. Samo zato što škola nije funkcionirala na ovakav način u prošlosti ne

³⁵ Usp. Ali Mohammad, Preporuke o vjerskom odgoju djece, <http://www.ibn-sina.net/index.php/tekstovi-i-predavanja/1507-preporuke-o-vjerskom-odgoju-djece-prof-dr-mohammad-ali-barzanooni> (6. 7. 2020.).

³⁶ Usp. Snježana Sesušak-Galašev, Deficit pažnje /hiperaktivni poremećaj, u: Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije, *Srcem prema vjeri*, Zvonka Matoić (ur.), Kratis, Zagreb, 1999., str. 37.

znači da to mora biti tako i u budućnosti – budite uporni. Učite svoje dijete da bude svoj odvjetnik. Što ranije dijete bude ustalo i reklo: „Ja učim na drugačiji način. Podučavajte me drugačije!”, to će mu život biti lakši. Život djece sa kroničnim medicinskim problemima ili bilo kojom vrstom teškoća je maraton, ne utrka na kratke staze. Možda ćete se boriti za prava svoga djeteta cijeli život. Najvažnije je zapamtiti da nikada ne odustanete.³⁷

3.1. Pojam inkluzije

Veliki broj pripadnika našeg društva nije upoznat s terminom inkluzija, dijelom zbog nezainteresiranosti za različitosti koje su prisutne u našoj svakodnevici, te dijelom i zbog manjka obrazovanja i informiranosti. Posljednjih se godina intenzivnije radi upravo na informiranju i educiranju javnosti o poremećajima koji se javljaju kod djece te s načinima njihova uključivanja u svakodnevni život društva.

Inkluzija zapravo znači uključivanje osoba s poteškoćama u razvoju u svakodnevni život zajednice u kojoj se nalaze. Pritom prepreka nisu i ne smiju biti njihove sposobnosti, poteškoće niti porijeklo ili socijalni status. Prema Ustavu RH o zaštiti ljudskih prava i oni imaju pravo na zdravi i aktivni razvoj u društvu čiji su dio.

Inkluzija je termin koji se uglavnom čuje u školama prilikom uključivanja osoba s poteškoćama jer se nastoji provesti što lakša prilagodba i sudjelovanje u školskim i izvanškolskim aktivnostima. Budući da je karakterizira osjećaj pripadnosti, važno je provesti je što prije kako bi se osoba lakše prilagodila. U inkluzivnom obrazovanju ili općenito u inkluziji u društvo, osoba ima priliku provoditi vrijeme s osobama sličnih ili istih poteškoća, bez obzira na vlastite fizičke ili mentalne sposobnosti i vještine.

„Inkluzivno obrazovanje provodi se onda, kad djeca s invaliditetom i djeca bez invaliditeta zajedno pohađaju isti razred i zajedno sudjeluju u nastavi.“³⁸

³⁷ Usp. Snježana Sekušak – Galašev- Zrinjka Stančić- Đurđica Ivančić, Metode i postupci u radu s učenicima s posebnim obrazovnim potrebama – Priručni materijal za učitelje, Udruga IDEM, Zagreb 2008., str. 1.

³⁸ Usp. Miroslav Pospiš, *Cerebralna paraliza i teškoće u učenju*, HSUCDP, Zagreb, 2005., str. 23.

3.2. Inkluzija djece s cerebralnom paralizom u vjerski životu

Što se tiče inkluzije u vjerski život, kao i u svakodnevicu, brojne su mogućnosti. Raznim radionicama, druženjima te poticanjem društva na prihvaćanje osoba s posebnim potrebama i poteškoćama omogućuje se i rast u psihološkom smislu što smo mogli vidjeti upravo iz primjera rada udruge Srce.³⁹

Vjera je potrebna svakom čovjeku. Ona je ključan element ljudskog života, ali tim više života osoba s teškim bolestima. Ne samo da u vjeri čovjek, bez obzira na poteškoće i probleme, pronalazi utjehu, već i dobiva snagu za život i suočavanje s vlastitim strahovima. Za osobe s cerebralnom paralizom bitno je da je zajednica kojoj pripadaju upoznata s prirodom problema i da osobu kao takvu prihvaćaju sa svim njezinim ograničenjima. Bez toga, aktivno sudjelovanje u životu župne zajednice nije moguće. Nadalje, mislim da je potrebno iskoristiti prednosti modernog doba u kojem živimo i podariti tim osobama ulogu koja će im dati osjećaj svrhovitosti i prihvaćanja. Svaki se čovjek želi osjećati korisno u svom okruženju. Obzirom da je u ovom radu nadasve riječ o djeci oboljeloj od cerebralne paralize, treba istaknuti da je rad na inkluziji potreban upravo od rane dobi. Sva djeca se postupno uvode u rad (vjerske) zajednice, pa ne smije biti iznimke ni s djecom s poteškoćama, u ovom slučaju cerebralnom paralizom.⁴⁰

Pokretanje kreativnih radionica, osmišljavanje zajedničkih druženja, organiziranje predstava i brojne druge aktivnosti za djecu, ali i roditelje mogu pomoći uključivanju i prihvaćanju djece u zajednicu. Treba imati na umu da „(...) *dijete može nadomjestiti vještine i sposobnosti koje nisu razvijene u dovoljnoj mjeri za razvojni stupanj u kojem se ono kronološki nalazi nekim drugim sposobnostima, bilo da ih ono već ima ili da se na njihovu pojavu počinje utjecati terapijskim postupcima.*“⁴¹

Iako glavnu ulogu u ostvarivanju ovih vještina ima škola i druge ustanove koje se brinu za dijete s Cerebralnom Paralizom, za vrijeme provedeno u aktivnostima zajednice bitno je prepoznati te vještine i pomoći da se one izoštravaju i bolje upoznaju. Važna osoba u radu župne zajednice koja mora biti adekvatno informirana i obučena za rad s ovakvom djecom jest kateheta. Župna kateheza je veoma pogodno mjesto na kojem djeca s cerebralnom paralizom mogu biti uključena u rad same

³⁹ Usp. [https://srce-cp-split.hr/category/novosti/\(5.9.2020\)](https://srce-cp-split.hr/category/novosti/(5.9.2020)).

⁴⁰ Usp. Ines Galić - Jurišić, *Djeca s teškoćama u učenju*, Ostvarenje, Zagreb, 2004, str. 50.

⁴¹ Usp. *Isto*.

zajednice. Družeći se s vršnjacima dobit će socijalno važne elemente za svako dijete, igru i zabavu uklopljenu u sustav učenja novih saznanja.⁴²

Problem se javlja i kod roditelja ovakve djece. Zbog brojnih obaveza - terapija i rehabilitacije oboljelih od cerebralne paralize i roditelji bivaju isključeni iz života zajednice.⁴³ Uloga je župnika i katehete da se zanima za moguće potrebe takvih roditelja i obitelji i da cjelokupna zajednica bude na pomoći koliko je to moguće.

Dakle, uloga vjerske (župne) zajednice za dijete s cerebralne paralize je veoma bitna obzirom da je vjera sastavni dio ljudskog života. Ona može imati veliki utjecaj na socijalizaciju djeteta s ovakvim poteškoćama. Daje mu osjećaj pripadnosti, a gdje više pripada negoli u „*domu svoga Stvoritelja*“, u zajednici svoje braće i sestara u Kristu. Mogućnosti za uključivanje u aktivan vjerski život su velike (ovdje su navedene samo poneke poradi primjera). Naravno, zahtijevaju trud i dobru volju voditelja zajednice, različitih sekcija u radu župe i općenito društva.⁴⁴

3.3. Kurikulum Katoličkog Vjeronauka i projekt Škola za život

Kurikulum Katoličkog vjeronauka za (pred)školski odgojno-obrazovni sustav donosi Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Sastavni dio odluke je kurikulum nastavnog predmeta Katolički vjeronauk. *Na temelju članka 3. stavka 4. Ugovor o Katoličkom vjeronauku katoličkom vjeronauku u javnim školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama (29. siječnja 1999.) između Vlade RH i Hrvatske biskupske konferencije, te na temelju prijedloga i odobrenja Hrvatske biskupske konferencije (23. siječnja 2019.), ministrica znanosti i obrazovanja donosi kurikulum Katoličkog vjeronauka za osnovnu i srednju školu.*⁴⁵

Prvi dio kurikuluma donosi svrhu i opis Katoličkog vjeronauka u školama. Kurikulum govori da je svrha Katoličkog vjeronauka u školi omogućiti učenicima sustavno, postupno i što cjelovitije upoznavanje, produbljivanje i usvajanje kršćanskoga nauka i katoličke vjere radi ostvarivanja evanđeoskog poziva na svetost i postignuća pune općeljudske, moralne i kršćanske zrelosti. Katolički vjeronauk u školi ima konfesionalno obilježje i usmjerenje. Kao školski predmet on sustavno posreduje, promišlja i tumači kršćansku Objavu i nauk Katoličke Crkve. Zasniva se na autonomiji

⁴² Usp. *Isto*

⁴³ Usp. *Isto*

⁴⁴ Usp. *Isto*

⁴⁵ Usp. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_216.html (9. 7. 2020.).

znanstveno-teološkoga istraživanja i autentičnoga crkvenog priopćavanja kršćanske vjere i govora o Bogu na temelju razuma i Objave. On na teološkom i odgojnom planu ostvaruje vjernost Bogu i vjernost čovjeku. Vjernost Bogu događa se u istinitom i sigurnom upoznavanju i tumačenju cjelovitosti kršćanske Objave, evanđeoskoga navještaja i nauka Katoličke Crkve, njezine sakramentalne i povijesne stvarnosti i poslanja. Katolički vjeronauk stoga se po svom temeljnom sadržaju, odgojnoj i obrazovnoj zadaći, usredotočuje na osobu Isusa Krista u otajstvu Trojstvenoga Boga: Oca, Sina i Duha Svetoga, na središnje događaje povijesti spasenja i osobito na Kristovo spasenjsko i otkupiteljsko djelo u okviru cjelovitog nauka Katoličke Crkve. U njegovu su središtu također sakramenti, povijest i bogata tradicija Crkve, njezini sveci i duhovni uzori, njezina povijesna, kulturalna i umjetnička baština, te sve vrijednosti koje potiču i promiču izgradnju pune ljudske i kršćanske zrelosti učenika u vjeri, nadi i ljubavi. Katolički je vjeronauk ekumenski i dijaloški vrlo je otvoren po svom odgojno-obrazovnom pristupu, sadržajima i ciljevima. Zadaća mu je učenike odgajati za istinski ekumenizam i poštovanje prema pripadnicima drugih kršćanskih Crkva i zajednica te za iskreni dijalog i suživot s pripadnicima različitih religija i svjetonazora, poštujući njihova uvjerenja, stavove i tradicije. Kada govorimo o kurikulumu Katoličkog vjeronauka onda u suvremena škola zahtjeva cjeloviti odgoj učenika i ostvarenje svih njegovih intelektualnih, moralnih i duhovnih potencijala. Katolički vjeronauk pridonosi općim ciljevima demokratske i humane škole, pogotovo što cjeloviti odgoj ljudske osobe promatra u svjetlu kršćanske antropologije i čovjeka koji je Božja slika, savršeno ostvarena u Isusu Kristu. Katolički vjeronauk ulazi u područje ljudske kulture i u aktivan susret i dijalog s kulturom, odnosno s kulturama današnjega svijeta. Zadaća mu je uprisutniti Evanđelje u sustavnome osobnom i kritičkom procesu usvajanja kulture te pokazati utjecaj i doprinos kršćanstva razvoju i izgradnji opće i nacionalne kulture. Učenicima se omogućuje upoznavanje, stjecanje, čuvanje i razvijanje vlastitoga vjerskoga, kulturnoga i nacionalnoga identiteta te poznavanje i poštivanje identiteta drugih pojedinaca i skupina, promičući istodobno međukulturni dijalog i suradnju u suvremenome pluralističkom društvu i globaliziranome svijetu. Katolički vjeronauk u školama nudi suvremeno komunikološko i didaktičko-metodičko djelovanje, strategije, pristupe i metodički instrumentarij u procesima stvaralačkoga i suradničkoga učenja i poučavanja. Pored toga, on ima i svoju odgojno-obrazovnu i metodičku posebnost jer vjeronaučnu nastavu i školski sat promatra kao dinamičan

suradnički susret osoba, susret učenika i vjeroučitelja s otajstvom Božje riječi i Božje milosti.⁴⁶

Drugi dio kurikuluma donosi odgojno-obrazovne ciljeve učenja i poučavanja. Katolički vjeronauk treba omogućiti svakom učeniku slijedeće odgojno-obrazovne ciljeve:

1. da razvije sposobnost postavljanja pitanja o Bogu, čovjeku, svijetu, smislu i vrijednostima života, etičkim i moralnim normama ljudskoga djelovanja te sposobnosti smislenoga predstavljanja i objašnjavanja odgovora koji na ta pitanja dolaze iz razuma, Objave i vjere Katoličke Crkve;
2. da upozna i razumije kršćansku religiju i katoličku vjeru te temeljne istine vjere u svjetlu cjelovitoga nauka Katoličke Crkve;
3. da poznaje sadržaj i osnovnu strukturu Biblije i temeljna obilježja kršćanske Objave i povijesti spasenja, da razumije značenje Božje riječi u Bibliji i crkvenom naviještanju te da poznaje sadržaj i osnovnu strukturu Biblije i temeljna obilježja kršćanske Objave i povijesti spasenja, da razumije značenje Božje riječi u Bibliji i crkvenom naviještanju te argumentirano raspravlja i vrjednuje njezin utjecaj na povijest čovječanstva, ljudsku kulturu i konkretan život;
4. da pronalazi vlastiti put izgradnje života i odgovornoga moralnog djelovanja prema kršćanskoj poruci i katoličkoj vjeri te postane sposoban artikulirati, graditi i vrjednovati život iz te vjerske i katoličke perspektive;
5. da upozna i vrjednuje sakramente, liturgijska i crkvena slavlja te molitvu kao duhovnu snagu i duhovno-vjernički način pripadništva i života, zajedništva i slavlja u Katoličkoj Crkvi;
6. da poznaje temeljne događaje povijesti i tradicije Katoličke Crkve i shvaća njezinu sakramentalnu stvarnost, razumije da je ona zajednica Kristovih vjernika, nositeljica Objave Božje i navjestiteljica Radosne vijesti spasenja za sve ljude;
7. da shvati da je pripadnost Katoličkoj Crkvi, u okviru konkretne crkvene zajednice, poziv na svjesno i odgovorno kršćansko djelovanje i vladanje u Crkvi i u društvu;

⁴⁶ Usp. *Isto*, str. 296.

8. da poznaje temeljna obilježja različitih religija, konfesija i svjetonazora te promiče razumijevanje i poštovanje drukčijih razmišljanja, stavova, tradicija i životnih odluka;
9. da poznaje i vrednuje ulogu i doprinos kršćanstva, osobito Katoličke Crkve u kulturnome, obrazovnome, znanstvenome i gospodarskome razvoju i napretku hrvatskoga društva i zapadne civilizacije u prošlosti i sadašnjosti, izgrađujući pritom vlastiti stav odgovornosti, poduzetnosti, sudioništva i solidarne humanosti u nastojanju oko izgradnje civilizacije ljubav;
10. da razvije religijsku i vjersku pismenost i komunikacijsku kompetenciju da bi se osnažio u suočavanju s različitim životnim situacijama kako bi kritički i kreativno mogao promišljati te argumentirano obrazlagati važnost osobnoga odgovornog djelovanja u Crkvi i društvu.⁴⁷

Treći dio kurikuluma donosi domenu u organizaciji kurikuluma nastavnog predmeta Katoličkog vjeronauka. Kada govorimo o domeni i organizaciji kurikuluma nastavnog predmeta Katoličkog vjeronauka, onda treba naglasiti sadržaj, iskustva i ishod nastavnog predmeta Katoličkog vjeronauka koji daje učenicima mogućnost za kritičko promišljanje i produbljivanje te donošenje osobnih, smislenih odluka i izbora u pitanjima vjere i života. Temeljni sadržaji i ishodi nastavnoga predmeta Katolički vjeronauk strukturirani su u četiri domene koje omogućavaju vjeroučiteljima kvalitetno planiranje procesa poučavanja i učenja:

1. Čovjek i svijet u Božjemu naumu;
2. Riječ Božja i vjera Crkve u životu kršćana;
3. Kršćanska ljubav i moral na djelu;
4. Crkva u svijetu.

Domene obuhvaćaju sva područja učenja i poučavanja Katoličkoga vjeronauka, međusobno se prožimaju u sadržajnome i funkcionalnome smislu te pridonose razvoju konceptualnoga i proceduralnoga znanja i mišljenja primjenjivoga na bilo koju temu ili sadržaj u ovome nastavnom predmetu.⁴⁸

Uvod u okvir za djecu s poteškoćama: Okvir za poticanje i prilagodba iskustva za učenja te vrednovanja postignuća djece i učenika s teškoćama (dalje: Okvir) dokument je kojim se određuju kurikulumski aspekti odgoja i obrazovanja djece i učenika s teškoćama te čini osnovu za primjenu svih nacionalnih kurikuluma, područja

⁴⁷ Usp. *Isto*, str. 296.

⁴⁸ Usp. *Isto*.

kurikuluma, predmetnih kurikuluma i kurikuluma među predmetnih tema kod djece/učenika s teškoćama. Okvir stavlja dijete i učenika u središtu odgojno – obrazovnog procesa, a kroz cijeli dokument naglašava uključenost, usmjerenost na zadovoljavanje individualnih potreba, osiguravanje odgojno-obrazovne podrške, pravodobnosti djelovanja i timski pristup. Ovaj okvirni dokument opisuje područja koja najviše doprinose razvoju inkluzije: rano otkrivanje teškoća i sustavno praćenje napredovanja djece/učenika s teškoćama, kurikularno planiranje vođeno odgojno-obrazovnim potrebama pojedinog djeteta/učenika s teškoćama, stvaranje okruženja poticajnog za učenje, kreiranje iskustava učenja koji doprinose razvoju i napredovanju, osiguravanje resursa potpore (pomoćnici u nastavi, mobilni timovi potpore, stručni komunikacijski prevoditelji), suradnju ustanova i stručnjaka, partnerstvo s obitelji i participaciju djece/učenika s teškoćom. Okvir se temelji na univerzalnim vrijednostima jednakih prava na odgoj i obrazovanje svakog djeteta i učenika, odnosno na ideji projekta „Škole za sve” (odgojno-obrazovne ustanove dostupne svoj djeci / svim učenicima). Obuhvaća specifičnosti u provedbi kurikuluma kod djece/učenika s teškoćama kojima se osiguravaju jednake mogućnosti pristupa i sudjelovanja u odgoju i obrazovanju te postizanja odgojno obrazovnih ishoda na ravnopravnim osnovama.⁴⁹

Što obuhvaća i razrađuje okvir? Okvir oživotvoruje vrijednosti i načela inkluzivnosti. Okvir promovira jednakost svih sudionika te autonomiju svih institucija i djelatnika koji preuzimaju odgovornost za uspješan ishod odgojno-obrazovnog procesa. Okvir obrađuje smjernice za utvrđivanje teškoća te određivanje smjernica za utvrđivanje teškoća te određivanje vrste i razine odgojno-obrazovne podrške. Definirane su smjernice za kurikularno planiranje, izradu i vrednovanje osobnog kurikuluma te određivanje prilagodba odgojno-obrazovnih ishoda, pristupa učenja i poučavanja, vrednovanja učeničkih postignuća i uvođenja drugih oblika podrške. U okviru je opisana je uloga svih nositelja provedba kurikuluma, od odgajatelja, učitelja, ravnatelja, stručnih suradnika i roditelja do pomagača/pomoćnika u nastavi te stručnih komunikacijskih posrednika.⁵⁰

⁴⁹ Usp. Ministarstvo znanosti i obrazovanja, *NACIONALNI DOKUMENT OKVIRA ZA POTICANJE I PRILAGODBU ISKUSTAVA UČENJA TE VREDNOVANJE POSTIGNUĆA DJECE I UČENIKA S TEŠKOĆAMA*, 2017., na: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/Okviri/Okvir%20za%20poticanje%20i%20prilagodbu%20iskustava%20u%C4%8Denja%20e%20vrednovanje%20postignu%C4%87a%20djece%20i%20u%C4%8Denika%20s%20te%C5%A1ko%C4%87ama.pdf> (17. 9. 2020.).

⁵⁰ Usp. *Isto*, str. 9.

Okvir donosi ulogu tima za podršku djetetu/učeniku s teškoćama u razvoju. Okvir obrađuje način praćenja, dokumentiranja i izvješćivanja o napredovanju i postignutim odgojno-obrazovnim očekivanjima i ishodima djece i učenika s teškoćama, a istaknuta je i uloga roditelja kao partnera u odgojno-obrazovnom procesu. Na kraju okvira opisano su vrste individualne i grupne podrške te poticanja djece i učenika s teškoćama, kojima je u odgojno-obrazovnom sustavu potrebna dodatna podrška u učenju te odrastanju.⁵¹

Što je inkluzivni odgoj i obrazovanje? Inkluzivni odgoj i obrazovanje predstavlja mnogo više od smještanja djeteta s teškoćama u redovni sustav odgoja i obrazovanja. Inkluzija (ili drukčije rečeno uključivanje) znači stvaranje okruženja u kojem sva djeca, pa tako i djeca sa teškoćama u razvoju imaju priliku razviti sve svoje potencijale. Odgojno – obrazovna ustanova u kojoj svi mogu učiti, djelotvorno zadovoljavati svoje potrebe i razvijati životne vještine potrebne za što uspješnije odrastanje, i u kojoj svi jednako vrijede, vizija je inkluzije djece i učenika s teškoćama. Uključivanje djece /učenike u dječje vrtiće i škole u svojim lokalnim sredinama doprinosi bogaćenju iskustava svih sudionika odgoja i obrazovanja temeljenih na prihvaćanju raznolikosti. Inkluzija je proces promjene koji može započeti u svakome od nas ako smo dovoljno otvoreni i spremni na promjene.⁵²

Istraživanje uspješnosti inkluzivnog odgoja i obrazovanja: Istraživanja potvrđuju da su djeca i učenici s teškoćama, ako im nije pružena primjerena podrška, podložna riziku od razvoja različitih sekundarnih teškoća, poput smanjenog samopouzdanja, anksioznosti, depresije, problema u ponašanju i drugo. Pravodobno pružanje podrške djetetu osigurava bolje razvojne ishode te smanjuje vjerojatnost pojave navedenih teškoća. Utvrđeno je da su djeca koja su bila uključena u program intervencije te su polazila redovni vrtić poslije u školi postizala bolji uspjeh i imala razvijenije socijalne vještine. Istraživanja ističu obogaćivanje iskustava koje unose djeca i učenici s teškoćama, što doprinosi i osvješćivanju različitosti potencijala i potreba učenika te predstavlja poticaj za promišljanje i uvođenje kvalitetnije odgojno obrazovne prakse. Potvrđeno je i da u inkluzivnim školama mnogi učenici bez teškoća imaju bolje razvijene socijalne kompetencije i svijest o potrebi uvažavanja različitosti i poštovanja svih učenika. Neosporna je korist inkluzivnog obrazovanja ako se na razini pojedine odgojno obrazovne ustanove uspostavi sustav različitih oblika podrške

⁵¹ Usp. *Isto*, str. 9.

⁵² Usp. *Isto*, str. 9-10.

koji podrazumijeva materijalno-tehničku, kadrovsko-organizacijsku, psihološko-pedagošku, didaktičko metodičku i socijalnu pripremljenost odgojno-obrazovnih ustanova za svu djecu i sve učenike. Pred sve sudionike inkluzivnog odgoja i obrazovanja postavlja se vrlo složen i odgovoran zadatak razvijanja različitih vještina, znanja i sposobnosti djece i učenika potrebnih za uspješno i samostalno funkcioniranje u društvu, nastavak obrazovanja i snalaženje u svijetu rada.⁵³

Tko su djeca i učenici s teškoćama? Kako bi odgojno-obrazovni sustav podržao svu djecu / sve učenike u skladu s vizijom iznesenom u Okviru nacionalnog kurikulumu (osigurati okruženje koje djeci i učenicima omogućuje i pruža podršku da se razvijaju u osobe koje u punoj mjeri ostvaruju vlastite potencijale, osobe osposobljene za nastavak obrazovanja, rad i cjeloživotno učenje, osobe čiji odnos prema drugima počiva na uvažavanju dobrobiti drugih, osobe koje aktivno i odgovorno sudjeluju u zajednici), potrebno je za neku djecu i učenike osigurati dodatnu odgojno-obrazovnu podršku da bi ostvarili svoje potencijale i dosegнули postavljene odgojno-obrazovne ciljeve, očekivanja i ishode. Djeca i učenici s teškoćama su oni čije sposobnosti u međudjelovanju s čimbenicima iz okoline ograničuju njihovo učinkovito i ravnopravno sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu te sukladno tom imaju teškoće u učenju i odrastanju. Učenike i djecu s teškoćama sukladno OECD-ovoj međunarodnoj klasifikaciji teškoća iz 2005. godine dijelimo u tri skupine:

1. Djeca/učenici s teškoćama u razvoju (engl. disabilities). Riječ je o djeci/učenicima s oštećenjima i/ili poremećajima organskog podrijetla (npr. neurološka, senzorna ili motorička oštećenja ili poremećaji), a čije odgojno obrazovne potrebe ponajprije proizlaze iz problema povezanih s oštećenjima ili poremećajima;

2. Djeca/učenici sa specifičnim teškoćama u učenju i/ili problemima u ponašanju i/ili emocionalnim problemima (engl. difficulties). Riječ je o djeci/učenicima koji trebaju odgojno-obrazovnu podršku zbog različitih problema koji prije svega proizlaze iz međudjelovanja učenika i odgojno-obrazovnog okruženja te koji ograničuju mogućnosti njihova napredovanja;

3. Djeca/učenici s teškoćama uvjetovanim odgojnim, socijalnim, ekonomskim, kulturnim i/ili jezičnim čimbenicima (engl. disadvantages). Riječ je o djeci/učenicima koji se nalaze u nepovoljnom položaju zbog socioekonomskih, kulturnih ili jezičnih čimbenika, a njihova potreba za odgojno obrazovnom podrškom proizlazi iz potrebe

⁵³ Usp. *Isto*, str. 10.

za kompenzacijom nepovoljnih čimbenika. To mogu biti djeca/učenici koji su bili zanemarivani i/ili zlostavljani, djeca/učenici koji žive u teškim socijalnim i ekonomskim uvjetima, odnosno u siromaštvu, djeca/učenici koji su se susreli s nekim nenadanim, nepovoljnim životnim okolnostima ili su na bilo koji način socijalno isključeni te djeca/učenici koji ne znaju ili nedovoljno poznaju hrvatski kao drugi ili strani jezik.

Kod neke djece/učenika moguća je prisutnost više teškoća, odnosno kombinacije pojedinih teškoća koje proizlaze iz prethodno navedenih skupina teškoća. Istodobno postojanje većeg broja teškoća daje novu dimenziju teškoćama. Bez obzira na to kojoj skupini pripada, dijete/učenik s teškoćom ostvaruje pravo na osobni kurikulum, a time i na primjerene oblike odgojno-obrazovne podrške. Djeca i učenici s teškoćama imaju višestruke, različite i promjenjive potrebe. Njihove su potrebe oblikovane njihovim sposobnostima i osobinama, osobnim iskustvom, prethodno stečenim kompetencijama, navikama, interesima, ciljevima, kao i širim socijalnim i kulturnim okruženjem. U skladu s tim, neka će djeca i učenici s teškoćama trebati stalnu dodatnu odgojno-obrazovnu podršku u svim ili samo nekim područjima učenja i predmetima, a druga privremenu i ograničenu.

Okvir za djecu/učenike s teškoćama podržava sve oblike odgojno-obrazovne podrške i nudi inspiraciju za sve sudionike u odgojno-obrazovnom procesu za fleksibilno planiranje i provedbu osobnih kurikuluma.⁵⁴

Vrijednost i načela inkluzivnosti (Uključivanje): Odgoj i obrazovanje djece i učenika s teškoćama temelji se na vrijednostima koje se odnose na cjelokupan sustav odgoja i obrazovanja: znanju, solidarnosti, identitetu, odgovornosti, integritetu, poštovanju i poduzetnosti. Konvencija o prava djeteta naglašava pružanje jednakih mogućnosti svoj djeci. Temeljne vrijednosti Konvencije, a to su: nediskriminacija, najbolji interes djeteta, očuvanje života, opstanka i razvoja te dječje sudjelovanje, primjenjuju se za svu djecu, u svim područjima života, a dužne su ih primjenjivati sve osobe u svim situacijama. Djeca imaju svoja prava koja je moraju poštivati: Pravo na nediskriminaciju: odnosi se na jednako uživanje prava za svako dijete bez diskriminacije na temelju rase, boje kože, spola, jezika, vjere, političkog ili drugog uvjerenja, nacionalnoga, etničkoga ili socijalnog podrijetla, imovine, invalidnosti / teškoća u razvoju, obiteljskog podrijetla ili kakve druge okolnosti. U svim

⁵⁴ Usp. *Isto*, str. 12.

aktivnostima koje su usmjerene na djecu mora se ponajprije voditi računa o najboljem interesu djeteta. Svaka odluka i svaka usluga mora biti u skladu s potrebama djeteta i učenika s teškoćama. Pravo na život, opstanak i razvoj usmjerava pozornost na pružanje podrške za djecu i učenike s teškoćama kako bi mogli razviti puninu svojih potencijala. Uvažavanje djetetova mišljenja standard je koji se mora primjenjivati uzimajući u obzir razvojne mogućnosti djeteta. Svakom djetetu i učeniku s teškoćama treba osigurati uvjete za slobodno izražavanje mišljenja o svim stvarima koje se na njega odnose te njegovo mišljenje treba uvažavati u skladu s djetetovom dobi i zrelošću.⁵⁵

Vrijednosti i načela inkluzivnosti proizlaze iz stavova i uvjerenja o provedbi inkluzivne odgojno-obrazovne prakse, a to su: sva djeca mogu učiti i imaju iste potrebe, ali je način njihova zadovoljavanja različit; potrebno je razvijati i primjenjivati individualiziran i fleksibilan odgojno obrazovni, pristup koji omogućuje zadovoljenje različitih potreba djece/učenika (tjelesnih, emocionalnih, spoznajnih, socijalnih, komunikacijskih itd.); svoj djeci/svim učenicima treba omogućiti pristup i sudjelovanje u kvalitetnom i besplatnom ranom, osnovnom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju, na ravnopravnoj osnovi s drugima, u zajednicama u kojima žive; sva djeca/svi učenici zaslužuju priliku da odrastaju i uče s vršnjacima iz svoje neposredne okoline uz primjerenu podršku; odgoj i obrazovanje djece već od rane dobi usmjeriti na poticanje cjelovitog razvoja različitih kompetencija primjerenim oblicima podrške, usklađenih s njihovim individualnim posebnostima i različitim razvojnim značajkama; valja podržavati igru kao model učenja i cjelovitog razvoja djece/učenika; dječji vrtići i škole imaju obvezu odgovoriti na odgojno-obrazovne potrebe djeteta/učenika s teškoćama te pružiti kvalitetna iskustva učenja i podršku u učenju i odrastanju svakom djetetu/učeniku; dječji vrtići i škole trebaju razvijati inkluzivni sustav vrijednosti koji se temelji na uvažavanju različitosti, osjećaju za socijalnu pravdu, solidarnosti i inkluzivnoj politici. Inkluzivni sustav vrijednosti predstavlja istinsku spremnost odgojno-obrazovnih ustanova za odgoj i obrazovanje svih, te oslikava ozračje tolerancije i prihvaćanje različitosti. Odnosi se na sve subjekte u ranom i predškolskom, osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju: djecu i odgajatelje, učenike i učitelje, roditelje, stručne suradnike i ostale zaposlenike koji promoviraju uključenost i napredovanje svih, kao i na cjelokupno inkluzivno ozračje

⁵⁵ Usp. *Isto*, str. 14.

odgojno-obrazovnih ustanova. Inkluzivni sustav vrijednosti podrazumijeva inkluzivnu kulturu koja se odražava na sva područja rada odgojno-obrazovnih ustanova koje u svojem okruženju doprinose unapređivanju te kulture; razvijati i održavati timski rad i partnerske odnose (partnerstvo vrtića/škole i roditelja, lokalne zajednice, sudjelovanje centara inkluzivne potpore, udruga i dr.) zasnovane na međusobnom uvažavanju i svjesnosti o zajedničkom cilju – najboljem interesu djeteta i učenika.

Inkluzivne vrijednosti i načela učenja i poučavanja: Načela učenja i poučavanja definirana Okvirom nacionalnog kurikuluma vrijede za svu djecu i sve učenike, a ovdje se ističu pojedina od tih načela koja su iznimno bitna u radu s djecom i učenicima s teškoćama: umjerenost na cjelovit razvoj i dobrobit djeteta i učenika; povezanost s njihovim životnim iskustvom i interesima; jasna i visoka očekivanja prema individualnim sposobnostima i mogućnostima, aktivnoj ulozi i individualnom angažmanu djece i učenika u učenju; osiguravanje sigurnog i poticajnog okruženja te pružanje odgovarajuće odgojno-obrazovne podrške, poštujući individualne potrebe djece i učenika.⁵⁶

Privremeni oblici odgoja i obrazovanja: Privremeni su oblici odgoja i obrazovanja nastava u kući, nastava u zdravstvenoj ustanovi i nastava na daljinu.⁵⁷

Nastava u kući: Učenici koji privremeno ne mogu pohađati redovnu nastavu u školi zbog većih zdravstvenih i emocionalnih teškoća, kroničnih bolesti i stanja ili duljeg oporavka nakon bolničkog liječenja imaju pravo na nastavu u kući. Nastavu u kući provodi učenikova matična škola. Pri izradi OK-a za nastavu u kući potrebno je posebno voditi računa o planiranju odgojno-obrazovnih ishoda sukladno mogućnostima učenika (prilagoditi se njegovu zdravstvenom stanju i/ili postojanju emocionalnih teškoća) te uvođenju svih potrebnih prilagodba i oblika podrške. Posebno je potrebno pružiti sustavnu emocionalnu podršku i raditi na razvoju socio-emocionalnih kompetencija učenika. Nastavu u kući provodi učitelj/učitelji u 50% propisane predmetne satnice za razred koji pohađa učenik. Uloga roditelja učenika mora biti aktivna kako bi, s učiteljem i uz njegovo vodstvo, pomogli učeniku da dosegne predviđene odgojno-obrazovne ishode. Oni neposredno i tijekom svakog dolaska surađuju s učiteljima koji izvode nastavu, a po potrebi i sa stručnim suradnicima i s timom za podršku. Praćenje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda kontrolira tim za podršku i utvrđuje eventualnu potrebu za izmjenama OK-a. Trajanje

⁵⁶ Usp. *Isto*, str. 15.

⁵⁷ Usp. *Isto*, str. 42.

nastave u kući ovisi o djetetovu zdravstvenom stanju. Učenik koji je dulje vrijeme (više od dvije školske godine) uključen u nastavu u kući može biti povremeno uključen, ako to njegovo zdravstveno stanje dopušta, u redovnu nastavu i školske aktivnosti, kako bi ostao u doticaju sa svojim razrednim odjelom i kako bi mu se omogućila bolja socijalizacija.⁵⁸

Nastava u zdravstvenoj ustanovi („škola u bolnici”): Učenici koji se nalaze na stacionarnom liječenju ili na liječenju u dnevnoj bolnici nastavu polaze u zdravstvenoj ustanovi u kojoj se liječe, a za to vrijeme imaju pravo na osobni kurikulum. Tim za podršku matične škole osigurava prijenos svih relevantnih informacija o učeniku timu škole u bolnici kako bi se osiguralo optimalno planiranje i provođenje OK-a. U tim škole u bolnici uključeni su učitelji, stručni suradnik, roditelj, liječnici specijalisti i prema potrebi vanjski stručnjaci. Tim škole u bolnici redovito surađuje s učenikovom matičnom školom kojoj šalje pisana izvješća o njegovu odgojno-obrazovnom napredovanju.

Pri završetku liječenja u zdravstvenoj ustanovi, tim škole u bolnici pruža pomoć matičnoj školi pri prijelazu učenika u školu.⁵⁹

Nastava na daljinu: Nastava na daljinu organizira se za učenike s teškoćama za koje nije moguće organizirati nastavu u kući. To je oblik nastave koji se provodi putem telekonferencija i videokonferencija, a učeniku omogućuje da sudjeluje u odgojno-obrazovnom procesu koji se odvija u razrednom odjelu škole koja organizira ovaj oblik nastave. Učeniku koji je uključen u nastavu na daljinu škola u koju je upisan dostavlja sve potrebne radne materijale elektroničkim putem.⁶⁰

⁵⁸ Usp. *Isto*, str. 43.

⁵⁹ Usp. *Isto*.

⁶⁰ Usp. *Isto*.

ZAKLJUČAK

Dio mog poziva bit će odgojna crta u predškolskoj dobi i osnovno školi. Vjerujem da ću svoj poziv ostvariti kroz predavanja vjeronauka i da ću za djecu u teškoćama u razvoju imati posebni osjećaj i ljubav kojom ih ljubi dragi Bog. Na primjeru udruge *Srce* smo vidjeli smo način na koje se djecu oboljelu od cerebralne paralize može animirati, uključiti. Njima je potrebna osoba koja će imati strpljenja i razumijevanje za njih, a to čine asistenti i volonteri u udruzi.

Ovakav bi se model trebao primjenjivati i u župnim zajednicama i da se organizira neki program za djecu sa teškoćama u razvoju i njihove roditelje. Skrb nad takvim osobama, djecom i cijelim njihovim obiteljima poseban je zahtjev koji se postavlja pred cijelu župnu zajednicu. U njoj djeluje Gospodin. On je uvijek prisutan i želi primiti u svoje naručje one koji se u životu bore s teškoćama. Osobi sa cerebralnom paralizom se treba posvetiti sa društvenog, socijalnog i religioznog stajališta.

Za ostvarivanje odgoja i obrazovanja u inkluzivnom društvu, osim zakonodavstva koje je izrazito važno ipak je nedovoljno bez principa prilagođenih odgoju i obrazovanju *u* i *za* inkluzivno društvo.

Kada govorim o odgajatelju u vjerskom odgoju djece sa cerebralnom paralizom onda bi se odgajatelj treba posvetiti djetetu koliko je to moguće. U ovom radu sam htjela pokazat tko je osoba sa cerebralnom paralizom koje se udruge bave osobama sa cerebralnim bilo u Splitu bilo u svijetu, kako se provodi vjerski odgoj djece s cerebralnom paralizom. Kada govorim od djecama s teškoćama oni su kroz povijest su bila marginalizirana i lišena svakog humanog pristupa u njihovom odgoju i obrazovanja.

Dolaskom modernog doba počinje se događati značajnije promjene. Jedna od njih bila je integracija djece s teškoćama u redovne škole. Djetetu s teškoćom u razvoju je potreban odgajatelj učitelj duhovnosti.

Kada govorim o motoričkim mogućnostima djeteta s cerebralnom paralizom potrebno je u određenim vremenskim razmacima procjenjivati i bilježiti promjene kako bi se stvorili preduvjeti za evaluaciju i postavljanje fizioterapijskog plana i intervencije.

Kvalitetna inkluzija djece u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja zahtijeva određene preduvjete kao što su: prilagodba fizičke okoline i

dostupnost materijala, kvaliteta suradnje odgojitelja i stručnjaka edukacijsko-rehabilitacijskog profila, poštivanje zakonske regulative i optimalnog broja djece u skupini u kojoj je dijete s posebnim potrebama.

Vjerski odgoj djece s cerebralnom paralizom predstavlja veliki izazov pred odgajatelje. Roditelju je bitno dijete odgojiti u vjeri, ali isto tako je bitno dijete uputiti prema znanju i uspjehu.

Društvo u kojem danas živimo potiču više fizičku i tjelesnu aktivnost, a zanemaruje religioznu aktivnost. Sva briga oko vjerskog ostaje roditeljima.

Na kraju treba reći da roditelji nisu sami, tu je vjera u Boga koja hrabri roditelje u odgoju, kao i Crkva, *u kojoj i od koje* roditelji mogu konkretno učiti kako istinski odgajati svoju djecu. Na tom tragu učenja od Crkve možemo zaključiti kako se ona uistinu trudi uvijek iznova sama sebe preispitivati o načinu na koji djeluje te čini li dovoljno po pitanju svoje katehetske, navjestiteljske i dijakonijske zadaće.

Djeca s teškoćama u razvoju imaju jednake mogućnosti u razvoju svojih tjelesnih, emocionalnih, društvenih i religioznih sposobnosti. Jedino u takvom okruženju dijete ima priliku se upustiti se u složenije u društvene odnose i različite aktivnosti koje su prilagođene mogućnostima djetetova razvoja i interesima te mu pružaju idealni prostor za učvršćivanje samopouzdanja i razvoj pozitivne slike o samom sebi.

Od osobne važnosti je odgajateljima pružiti stručnu pomoć i podršku u njihovom svakodnevnom radu. Odgajatelj treba biti maksimalno educiran o teškoćama kako bi mogao pružiti neophodnu pomoć djetetu kad mu je ona potrebna, prilagodit mu prostor aktivnost i materijale te pripremit vršnjake.

Svako dijete je vrijedno i posebno na svoj način te se ono tako i mora osjećati bez obzira na sve teškoće i prepreke sa kojima se suočava u životu. Nadam sam u ovom radu približila vjerski odgoj djece s cerebralnom paralizom i da će biti na pomoć drugim naraštajima.

LITERATURA

1. Knjige

- BOGNAR, Ladislav - MATIJEVIĆ, Milan, *Didaktika*, Školska knjiga, Zagreb, 1993.
GALIĆ-JUŠIĆ, Ines, *Djeca s teškoćama u učenju*, Ostvarenje, Zagreb, 2004.
MALČIĆ, Ivan - ILIČIĆ, Ružica, *Pedijatrija sa zdravstvenom njegom djeteta*, Školska knjiga, Zagreb, 2008.
POSPIŠ, Miroslav, *Cerebralna paraliza i teškoće u učenju*, HSUCDP, Zagreb, 2005.

2. Članci u časopisima i zbornicima

- KATUŠIĆ, Ana, Cerebralna paraliza: redefiniranje i rekvalifikacija, u: *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, br. 1. (2012.), vol. 48, str. 117. – 126.
KNEŽIĆ, Marija, Zdravstvena njega osoba s cerebralnom paralizom, u: *Sestrinski glasnik*, br. 3 (2015.), vol. 20, str. 250- 253.
MEJAŠKI-BOŠNJAK, Vlatka - ĐAKOVIĆ, Ivana, Europska klasifikacija cerebralne paralize, *Pediatrics Croatia*, u: *Hrvatski pedijatrijski časopis*, br. 1. (2013.), vol. 57, str. str. 93. – 97.
SESUŠAK-GALAŠEV, Snježana, Deficit pažnje /hiperaktivni poremećaj/, u: Nacionalni katehetski ured Hrvatske biskupske konferencije *„Srcem prema vjeri*, Zvonka Matoic (ur.), Kratis, Zagreb, 1999, str. 37.
SESUŠAK-GALAŠEV, Snježana - STANČIĆ, Zrinjka - IVANČIĆ, Đurđica, Metode i postupci u radu s učenicima s posebnim obrazovnim potrebama – Priručni materijal za učitelje, Udruga IDEM, Zagreb, str. 1.

3. Web mjesta

Medicinski priručnik za pacijente, preuzeto 2.7.2020. s:

<http://www.msd-prirucnici.placebo.hr/msd-za-pacijente/zdravlje-djece/cerebralna-paraliza>

Hrvatski savez udruge cerebralne i dječje paralize, preuzeto 3.7.2020. s:

<http://www.hsucdp.hr/cerebralna-paraliza/>

Udruga osoba s cerebralnom i dječjom paralizom Rijeka, preuzeto 4.7.2020. s :

<http://www.cdp-ri.hr/cerebralna-paraliza.html>

Zakon, citiranje Ustava RH, preuzeto 28.9.2020. s:

<https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>

Kreni Zdravo ,preuzeto 3.9.2020. s:

<https://www.krenizdravo.hr/zdravlje/bolesti-zdravlje/cerebralna-paraliza-uzroci-simptomi-i-lijecenje>

Članak autorice KLANČIĆ, Klaudija, , Udruga roditelja djece i osoba s teškoćama u razvoju, *In portal*, preuzet 4.7.2020. s:

<http://www.in-portal.hr/in-portal-news/in-posao/10542/natjecaj-udruga-roditelja-djece-i-osoba-s-teskocama-u-razvoju-iz-pozege-trazi-rehabilitatora>

Udruga osoba s cerebralnom paralizom Srce, preuzeto 5.9.2020. s:

<http://srce-cp-split.hr/category/novosti/>

Članak autorice GARVIN, Johanna, Quality of life, *World Cerebral Palsy Day*, preuzet 6.7.2020. s:

<https://worldcpday.org/our-campaign/quality-of-life/>

Članak autorice SCHIARITI, Veronica, Medical / Therapy, *World Cerebral Palsy Day*, preuzet 6.7.2020. s:

<https://worldcpday.org/our-campaign/medical-therapeutic/>

MOHAMAD, Ali, Preporuke o vjerskom odgoju djece (2012.), Ibn Sina, preuzeto 6.7.2020. s:

<http://www.ibn-sina.net/index.php/tekstovi-i-predavanja/1507-preporuke-o-vjerskom-odgoju-djece-prof-dr-mohammad-ali-barzanooni>

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_216.html (9.7.2020.)

Ministarstvo Znanosti i obrazovanja Nacionalni dokument okvira za poticanje i prilagodbu iskustva učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama, preuzeto 3.9.2020. s:

<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/Okviri//Okvir%20za%20poticanje%20i%20prilagodbu%20iskustava%20u%C4%8Denja%20te%20vrednovanje%20postignu%C4%87a%20djece%20i%20u%C4%8Denika%20s%20te%C5%A1ko%C4%87ama.pdf>

SADRŽAJ

1. DEFINICIJA CEREBRALNE PARALIZE	3
1.1. Znanstveni prikaz fenomena	3
1.1.1. Učestalost cerebralne paralize.....	3
1.1.2. Uzroci cerebralne paralize.....	4
1.1.3. Simptomi cerebralne paralize.....	5
1.1.4. Vrste cerebralne paralize.....	6
1.1.5. Dijagnoza cerebralne paralize	7
1.1.6. Liječenje cerebralne paralize.....	7
1.1.7. Prirodne metode samopomoći kod cerebralne paralize	8
2. UDRUGE KOJE SE SKRBE O OSOBAMA S CEREBRALNOM PARALIZOM	9
2.1. Udruga Srce.....	9
2.2. Model rada udruge Srce	10
2.3. Udruge u svijetu	13
3. VJERSKI ODGOJ DJECE S CEREBRALNOM PARALIZOM	14
3.1. Pojam inkluzije.....	15
3.2. Inkluzija djece s cerebralnom paralizom u vjerski život.....	16
3.3. Kurikulum Katoličkog Vjeronauka i projekt Škola za život.....	17